

EKONOMIE A PRÁVA

Jméno přednášejícího

VŠE

Letní/zimní semestr xxxx/yy

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

PŘEDNÁŠKA 5

Role smluv

Smlouvy - úvod

- Smlouva: odložený slib, slib učinit něco v budoucnosti
 - Element času
- Role smluv:
 - zabránit oportunistickému chování
 - vynutit slib
 - dohodnout vzájemné vztahy pro budoucí okolnosti
- V klasické právní teorii se smlouva skládá ze tří elementů:
 - Nabídka (offer)
 - Přijetí (acceptance)
 - Consideration – protihodnota, cena (jen v angloamerickém právu)
- Plnění/protiplnění

Čas a okolnosti

- V průběhu smluvního vztahu mohou nastat okolnosti:
 - Předvídané
 - Nepředvídané
 - Nepředvídatelné
- Okolnosti:
 - Fyzická nemožnost plnění
 - Změna zisků či ztrát na jedné či obou stranách

Smlouvy - úvod

- Úplná smlouva (complete contract) – specifikuje konání smluvních stran pro všechny možné okolnosti
- Důvody vzniku neúplné smlouvy:
 - Vysoké transakční náklady na sepsání úplné smlouvy
 - Malá pravděpodobnost vzniku některých okolností v porovnání s nízkým přínosem jejich zahrnutí do smlouvy
 - Neměřitelné proměnné (např. snaha, kvalita lidských služeb nebo výrobní technické potíže), které nemohou být ověřeny soudem
 - Některé oblasti jsou již upravené smluvním právem

Smlouvy - úvod

- Efektivní smlouva (efficient contract) – její změnou nelze dosáhnout zvýšení užitku obou smluvních stran
 - Příklad: Výpovědní lhůta u nájmu
 - V praxi často nahrazeno tím, zda smlouva vytváří nějakou hodnotu (přínos jedné strany převyšší náklady druhé strany)
- Smluvní svoboda: *„V mezích právního řádu je stranám ponecháno na vůli svobodně si smlouvu ujednat a určit její obsah.“* (NOZ ve větě druhé § 1725)
- Smluvní právo: defaultní ustanovení
 - Kogentní
 - Dispozitivní

Role smluv: zabránit oportun. chování

- Příklad
 - Zakázková výroba na míru - krejčí
 - Hodnota pro zákazníka: 500
 - Náklady: 300
 - Cena: 400
 - Platba předem

Případ zakázkové výroby

- Nevynutitelná smlouva
 - Není smluvní právo

Krejčí

Zákazník

	Dodá	Nedodá
Dohoda	100, 100	- 400, 400
Nedohoda	0, 0	0, 0

Případ zakázkové výroby

- Nevynutitelná smlouva
 - Není smluvní právo

Krejčí

		Dodá	Nedodá
Zákazník	Dohoda	<u>100</u> , 100	- 400, <u>400</u>
	Nedohoda	0, <u>0</u>	<u>0</u> , <u>0</u>

Nashova
rovnováha

Případ zakázkové výroby

- Vynutitelná smlouva
 - Náhrada škody = ušlý zisk

Krejčí

		Dodá	Nedodá
Zákazník	Dohoda	100, 100	100, -100
	Nedohoda	0, 0	0, 0

Případ zakázkové výroby

- Vynutitelná smlouva
 - Náhrada škody = ušlý zisk

Nashova rovnováha

Krejčí

	Dodá	Nedodá
Zákazník	<u>100, 100</u>	<u>100, -100</u>
	0, <u>0</u>	0, <u>0</u>

- Smlouva:
 - Omezuje volnost rozhodování stran v budoucnu (ex post)
 - Zvyšuje užitek (ex ante)

Oportunismus: Snaha vyvázat se ze smlouvy

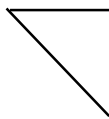
- Případ: Knihkupectví Kanzelsberger (Anděl)
 - 15 let nájem
 - Nájemné téměř fixní (rostlo pomalu)
 - Tržní nájemné výrazně přerostlo smluvní
 - Majitel budovy žaloval neplatnost (pro formalitu, jednorázové prodlení s placením)

NS: - smlouva je od počátku neplatná
 - smlouva byla uzavřena před kolaudací

Oportunismus: Snaha vyvázat se ze smlouvy

- Ekonomická podstata sporu
 - Fixní nájemné – jistilo obě strany (ex ante výhodné)
 - Oportunismus:
 - snaha se vyvázat ze smlouvy, která ex post se ukázala méně výhodná
 - Snaha pronajmout za vyšší cenu

Oportunismus: Snaha vyvázat se ze smlouvy

- Jaké má zneplatnění smlouvy dopady?
- Smluvní nájem: 50
- Tržní nájem: 100 – kolik jsou ochotni platit jiní
- Dnes: nájemce ochoten platit 80 → bude vyplacen
nájemce ochoten platit 130 → zůstane
- I při původní smlouvě (50), kdo bude nájemcem?
- Coasian bargaining

Oportunismus: Snaha vyvázat se ze smlouvy

- Zneplatnění smlouvy:
 - Nájemce 80 → pronajato někomu jinému za 100
 - Nájemce 130 → pronajato nájemci za 101
- Původní smlouva platí:
 - Nájemce 80 → majitel budovy nájemci vyplatí odškodné
 - Nájemce 130 → dál platí 50

$$\pi_N = 130 - 50$$

$$\pi_B = 50$$

- Nájemce 80 → majitel budovy vyplatí odškodné

Oportunismus: Snaha vyvázat se ze smlouvy

	Nájemce 130		Nájemce 80	
Původní smlouva	Platná	Neplatná	Platná	Neplatná
Nájemce	Stávající	Stávající	Jiný	Jiný
π_N	130 - 50	130 - 101	40	0
π_B	50	101	60	100

- Důsledky:
 - Obchod si nakonec pronajme efektivní nájemce
 - Zneplatnění má vliv na rozdělení zisků mezi stranami
 - Komplikace při uzavírání nových nájemních smluv (smlouvy o smlouvách budoucích)

Případ: Czech Coal vs Elektrárna Opatovice (EPH)

- Dlouhodobá dohoda na dodávky uhlí z roku 2002, každoroční dohoda o ceně
- EO přizpůsobená na dodávky uhlí z Czech Coal (asset specificity)
- Roku 2012 CC odstoupila od smlouvy s okamžitou účinností (z důvodu, který smlouva nedovolovala)
- EO žádala předběžné opatření soudu na zachování dodávek (získala na jeden rok, potom prodlouženo)
 - Předběžné opatření nebo jen náhrada škody
- Spor v kontextu snahy CC ovládnout skupinu
- V roce 2014 smírčí dohoda (EO si zajistila dodávky odjinud)

Případ elektrárna a důl

- Ochrana vztahových (specifických) investic

Elektrárna	x	Důl
Nákup uhlí na volném trhu		Produkční náklady na uhlí
$P_{\text{trh}} = 600$		$C = 500$

- $P \leq 560$ → ZAPLATÍ SE INVESTICE DO ELEKTRÁRNY
- $P \in (560, 620)$ → ZAPLATÍ PROVOZ, ZTRÁTOVÁ INVESTICE
- Prostor pro vzájemně výhodnou smlouvu $P \in (500, 560)$

Případ elektrárna a důl

- Elektrárna se dohodne na $P \in (500, 560)$
 - ⇒ Elektrárna se postaví
 - Oportunismus: důl může požadovat (560; 600)
 - ⇒ Elektrárna v provozu, ale prodělá investici
- ⇒ Dlouhodobý a skutečně vynutitelný kontrakt
- ⇒ Pokud se nemůže elektrárna spolehnout, že smlouva bude vynutitelná, tak se nepostaví

Limity smluvního práva

Dlouhodobá smlouva je teoreticky postačující, ale

- Zajištění skutečné vynutitelnosti
- Last-period problem
- Nelze reálně postihnout všechny okolnosti

Alcoa vs Essex

Soud připustil úpravu indexu

„přepsání“ smlouvy soudem

Změna okolností

§ 1765 NOZ

(1) *Dojde-li ke změně okolností tak podstatné, že změna založí v právech a povinnostech stran zvlášť hrubý nepoměr znevýhodněním jedné z nich buď neúměrným zvýšením nákladů plnění, anebo neúměrným snížením hodnoty předmětu plnění, má dotčená strana právo domáhat se vůči druhé straně obnovení jednání o smlouvě, prokáže-li, že změnu nemohla rozumně předpokládat ani ovlivnit a že skutečnost nastala až po uzavření smlouvy, anebo se dotčené straně stala až po uzavření smlouvy známou. Uplatnění tohoto práva neopravňuje dotčenou stranu, aby odložila plnění.*

(2) *Právo podle odstavce 1 dotčené straně nevznikne, převzala-li na sebe nebezpečí změny okolností.*

Změna okolností

§ 1766 NOZ:

(1) *Nedohodnou-li se strany v přiměřené lhůtě, může soud k návrhu kterékoli z nich rozhodnout, že závazek ze smlouvy změní obnovením rovnováhy práv a povinností stran, anebo že jej zruší ke dni a za podmínek určených v rozhodnutí. Návrhem stran soud není vázán.*

(2) *Soud návrh na změnu závazku zamítne, pokud dotčená strana neuplatnila právo na obnovení jednání o smlouvě v přiměřené lhůtě, co změnu okolností musela zjistit; má se za to, že tato lhůta činí dva měsíce.*

Alternativy ke smlouvám

- Udržet průběžnou motivaci k plnění
 - Vhodné nastavení smlouvy
 - Zálohové platby
- Dlouhodobě opakované transakce
- Reputace
- Sociální vazby
- Vertikální integrace
 - Coase: Teorie firmy
 - Joskow: Elektrárny a doly